

**KÖPRÜLÜZADE EL-HAC HAFIZ AHMET PAŞA’NIN H. 1150 / M.
1737 TARİHLİ VAKFİYESİ**

**THE WAQFIYA OF KÖPRÜLÜZADE AL-HAJ HAFIZ AHMET
PASHA IN H. 1150 / A.D. 1737**

Murat SAYIN*

Özet:

Bu çalışma, Köprülüzade el-Hac Ahmet Paşa'nın Üsküdar Kuzguncuk'ta bulunan H. 11 Muharrem 1150 / M. 21 Mayıs 1737'de vakfettiği ve H. 1214 / M. 1800 tarihinde kızı Aliye Hanım tarafından Anadolu Muhasebesine kaydedtirilen, Nakkaş Paşa Yalısı ve diğer gayrimenkulleri içeren bir vakfiyeyi konu almaktadır. Vakfiyeden hareketle, vakfin ve vakıf mülklerinin bu günkü durumu, o dönem vakıf gelirlerinin ne kadar olduğu ve bu gelirin nerelere harcandığı gibi bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa'ya ait diğer vakfiyelerden, çalışma konusu olan vakfiyede zikredilen eserlerle ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa, Aliye Hanım, Nakkaş Paşa Yalısı, Kuzguncuk, Vakfiye.

Abstract:

This study is the subject a waqfiya including Nakkaş Paşa Mansion and other realities that Köprülüzade al-Haj Hafız Ahmet Pasha devoted it in Üsküdar-Kuzguncuk in H. 11 Muharrem 1150/ A.D. 21 May 1737 and registered to Anadolu Muhasebesi by his daughter Aliye Hanım in H. 1214 / A.D. 1800. According to waqfiya, the situation of waqf and waqf's realities, how much waqf's income in past period and where had been spent these incomes as knowledges are tried to bring up. Once more, trying to the knowledges, related to works that mention in waqfiya from the other waqfiyas of Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Pasha.

Key words: Köprülüzade al-Haj Hafız Ahmet Pasha, Aliya Hanım, Nakkash Pasha Mansion, Kuzguncuk, Waqfiya.

---

* Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı - Kahramanmaraş muratsayin_27@hotmail.com

GİRİŞ

Osmanlı Devletinde bir devre damgasını vurmuş olan Köprülü Ailesi Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'yı müteakip bir süreliğine sadareten uzaklaştırılmış ancak 1689 yılında Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın sadaret mührünü almasıyla birlikte, aile yeniden siyasi arenada boy göstermeye başlamıştır (Özcan, 2002, s. 263). Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın kısa süre sonra şehit düşmesinin (Özcan, 2002, s. 263) ardından, devam eden süreçte yine aile fertlerinden 18 Eylül 1697'de Amcazade Hüseyin Paşa (Behçeti, V.179b) ve 16 Haziran 1710 tarihinde Köprülüzade Numan Paşa (Çabuk, 1988, s. 193) sadaret makamına yükselmişlerdir. Bunların dışında Köprülüzade Abdullah Paşa (Topçu, 2011, s. 405-415), Köprülüzade el-Hac Ahmet Paşa, Köprülüzade Abdülbaki Bey ve Köprülüzade Asım Bey gibi isimlerinde Köprülü Ailesinin birer ferdi olarak Osmanlı Devletinde çeşitli kademelerde devlet görevi ifa etmiş oldukları bilinmektedir¹.

Çalışmaya konu olan vakıf eserlerinin banisi olan Köprülü el-Hac Ahmet Paşa, Köprülü Numan Paşa'nın oğludur. Dönemin ünlü hocalarının yanında iyi eğitim görmüş ve hatta hüsnü hat alanında icazetname almıştır (Behçeti, V.199a.). M. 1730'da kapıcılar kethüdası, M. 1731'de kubbe veziri, M. 1733'de Vidin muhafızı ve M. 1738'de de Rumeli valiliği ile Sofya'ya gönderilmiştir (Mehmet Süreyya, 1996, s. 215). M. 1740'da Selanik valisi, M. 1744'te Kandiye, M. 1746'da ek olarak Girit, Yanya, M. 1748'de Eğriboz, M. 1751'de Belgrad, M. 1752'de Bosna ve M. 1764'te Halep valiliklerinde bulunduktan sonra M. 1768 tarihinde Mısır valisi olmuş ve bu görevi yürüttüğü sırada M. 1769'da Mısır'da vefat etmiştir (Gökbilgin, 1976, s. 892-908; Topçu, 2015, s. 45).

Akıllı, fazıl, olgun ve cesur bir kişiliğe sahip olan el-Hac Ahmet Paşa, özellikle sülüs ve nesih yazıda icazet sahibi, alimleri himaye eden bir kişi olmasının yanında (Müstakimzade, 1928, s. 91) Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından İstanbul'da oluşturulan kütüphaneye de birçok kitap bağışlayarak bununla ilgili bir de vakfiye tanzim ettirdiği bilinmektedir (Mehmet Süreyya, 1996, s. 262-263; Şeşen ve İzgi, 1986, s. 6; VGMA, D.N.: 76, S.N.: 3, sayfa no: 42). Yine Paşa'nın Behçetî İbrahim Efendiye, Köprülü ailesinin tarihini konu alan bir eser hazırlattığı bizzat Behçetî'nin kendisi tarafından kendi eserinde zikredilmektedir (Behçeti, V.1a-2b).

Köprülüzade El-Hac Hafız Ahmet Paşa, ailenin büyük çapta imar faaliyetlerinde bulunan son üyesidir. Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Hafız Ahmet Paşa'ya ait beş adet vakfiye bulunmaktadır. Bunlardan başka bir de bu çalışmaya konu olan H. 1214-M. 1800 tarihli,

¹ Konuyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bk. Topçu, 2015.

Paşa'nın kızı Aliye Hanım tarafından Anadolu Muhasebesi'ne² kaydettirilen ve Üsküdar Kuzguncuk'ta Nakkaş Paşa Yalısı olarak vakfiyede belirtilen yalı ve sahilhanesini konu alan vakfiye mevcuttur (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460). Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa'ya ait bu vakfiyelerden H. 1157- M. 1744 (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 14/2457, 12/2455) tarihli olanı, Paşanın Girit-Kandiye'de babası Numan Paşa'nın mezarı üzerine inşa ettirmiş olduğu türbeyi ve türbede bulunan görevlileri, H. 1172-M. 1758 tarihli vakfiye ise yine Kandiye'de Paşa tarafından tesis ettirilen sebilhane, mektep ve mektepte oluşturulan kütüphaneyi konu almaktadır (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 8/2451). H. 1168-M. 1754 tarihli bir diğer vakfiyede Fazıl Ahmet Paşa tarafından Belgrad'da yaptırılan Darü'l-kurra'nın onarımı ve sonrasında vakıfta görev alacak kişileri ve ücretlerini konu almaktadır (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 7/2450). Bu vakfiyenin bir nüshası da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır (VGMA, Defter No: 76, Sıra No: 3, Sayfa:46).

Yine Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki H. 1171-M. 1757 tarihli başka bir vakfiye Paşa'nın İstanbul'da büyük amcası Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından yaptırılmış olan kütüphaneye (Sayın, 2011, s.73-75) vakfettiği kitapları ve kütüphane görevlilerine verilecek ücretleri konu almaktadır (VGMA, Defter No: 76, Sıra No: 3, Sayfa:42). Son olarak H. 1180-M. 1766 tarihli vakfiye ise Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa'nın Rumeli valiliği esnasında Paşa Sancağı'nda Köprülü ve Pirlepe Kazalarının ahalilerinin rahat etmeleri için Devetaşı isimli derbent'te yaptırmış olduğu han ile Köprülü Kasabası'nda inşa ettirmiş olduğu mescit ve mektebi konu almaktadır (VGMA, Defter No: 76, Sıra No: 1, Sayfa: 38)³.

1. VAKFİYENİN MUHTEVASI VE ALİYE HANIM

Üzerinde çalışılan vakfiye yukarıda da belirtildiği üzere Köprülüzâde el-Hac Ahmet Paşa'nın kızı Aliye Hanım tarafından Anadolu muhasebesine kaydettirilmiş olan, Üsküdar-Kuzguncuk'taki Nakkaş Paşa Yalısı adındaki yalıyı ve buna muttasıl bir takım gayri menkulleri konu almaktadır. Vakfiyedeki ibareden gayrimenkullerin bizzat Köprülüzade el-Hac Ahmet Paşa'nın kendisi tarafından H. 11 Muharrem 1150/ M. 21 Mayıs 1737⁴ vakfedildiği ve her hangi bir yerde kaydı olmadığından dolayı da kızı

² Osmanlı Maliye Teşkilatı içerisinde başlangıçta sadece Anadolu ve Rumeli Muhasebe kalemleri mevcuttu ve bunlar bölgelerinde padişah ve vezir vakıfları ile cizye defterlerinin incelenmesi işini yürütmekteydiler. Ayrıntılı bilgi için bk. Kütükoğlu, 1996.

³ Köprülüzade el-Hac Ahmet Paşa'nın tüm imar faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Topçu, 2015.

⁴ Vakfiyenin son bölümlerinde “*Cari zelik ve ceriri fil-yevmü'l hadi vel-işrin mine'l-muharremü'l-haram. Li sene-i Hamsin ve mie ve elf.*” şekliyle yer alan ifadenin işaret ettiği tarih, yukarıda da zikredildiği üzere H. 11 Muharrem 1150 / M. 21 Mayıs 1737'dir. Bu tarihe göre, Paşa'nın Vidin muhafızlığı yaptığı yıllarda bu vakfi kurduğu söylenebilir.

tarafından H. 26 Ramazan 1214 / M. 21 Şubat 1800 tarihinde Anadolu Muhasebesine kaydettirildiği anlaşılmaktadır⁵.

Vakfiyeyi yazdıran Aliye Hanım'ın hayatı hakkında eldeki bilgiler sınırlıdır. Vakfiyeden elde edilen bilgiler ışığında Paşa'nın kızı olduğu bilinmektedir⁶. Bu kayıtların haricinde Aliye Hanım'ın hayatı hakkında başka bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Vakfiyenin envanter kaydına geçmeden önce vakfiyeye konu olan Nakkaş Paşa Yalısı hakkında kısa bir malumat vermenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Çünkü vakfiyenin temel mevkûfatını bu yalı oluşturmaktadır. Bu sebeple önce bu yalının tarihi daha sonrada bu günkü durumunu hakkında bilgi verilecektir.

Vakfiyede yer alan ifadelerden mevkuf Nakkaş Paşa Yalısı'nın büyük bir müstemilatın meydana geldiği görülmektedir. Bu müstemilat içerisinde yalı ve ona ait olan ve yalıya yakın bir yerde bulunan bir bahçeden söz edilmektedir. Ancak vakfiyede bahsedilen bu yalı ve ona muttasıl diğer yapıların günümüze ulaşmayı başaramadığı tespit edilmiştir. 2006 yılında yayınlanan bir araştırmada, 2004 yılı verileri baz alınarak yalının arsasının sekiz parsel bölünmüş olduğu ifade edilmiştir (Genim, 2006, s. 169-203). Bu parseller üzerinde şu anda çeşitli binalar bulunmaktadır (Genim, 2006, s. 169-203)⁷. 7 Temmuz 1872 tarihinde Kuzguncuk İskeleyi yanındaki bir yalıda çıkan yangında altı yüzden fazla ev ve yalının yok olduğu bilinmektedir (Haskan, 2001, s. 594). Vakfiyede bahsedilen Nakkaş Paşa Yalısının bu yangında yanmış olabileceği düşünülmektedir.

Vakfiyeye konu olan Üsküdar Kuzguncuk'taki Nakkaş Paşa Yalısı hakkındaki ilk kayıtlardan birisi Sarkis Sarraf Hovhannesyan'ın (Pamukciyan, 1994, s. 472; Hovhannesyan, 1997, s. vii-viii) 1800'de kaleme aldığı "Payitaht İstanbul'un Tarihçesi" adlı eserdir. Hovhannesyan Nakkaş Burnu'ndan bahsederken "Bu isim Sultan III. Murat ve onun oğlu Sultan III. Mehmet'le çağdaş olan ve orada yalısı bulunan Nakkaş Hasan Paşa'ya ithafen verilmiştir." demektedir (Hovhannesyan, 1997, s. 64). Bu ifadeden anlaşılacağı üzere yalı 1800 yılında hâlâ ayakta.

Hovhannesyan'ın Boğaziçi ve yalı hakkında verdiği bilgilere benzer bilgiler İnciciyan'da (Pamukciyan, 1991, s. 305-309) zikredilmektedir. İnciciyan (1758-1833) "18. Asırda İstanbul" adlı eserinde "İstavroz'un

⁵ "...Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa hazretlerinin vakfeylediği sahilhane ve civarında vaki bir kıta kebir bahçesinin vakfiyyet-i mamul-baha senedi bir mahalde mukayyid olmadığından muhafazası la-bed olmağla yedinde olan vakfiyyet-i mamul-baha Anadolu muhasebesine kayd ve yedine ifa buyrulmak babında..." bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

⁶ "Aliye Hanım arzuhal sunup evladiyyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olduğu Üsküdar mesafatında Kuzguncukta vaki pederi merhum ve mağfurleh Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa hazretlerinin..." bk: Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

⁷ Parsellerin bu günkü durumları hakkında ayrıntılı envanter listesi ve yapıların fotoğrafları hakkında bilgi için bk. <http://docplayer.biz.tr/11770914-Uskudar-kuzguncuk-sahili-envanter-no-1.html>.

yanında, sahilde, Türk ileri gelenlerine ait Sıra Yalılar diye anılan bir sıra evler vardır. Bundan sonra, Nakkaş Burnu denilen yer gelir. Bu ad, III. Murat ve III. Mehmet ile muasır olup, orada yalısı bulunan Nakkaş Hasan Paşa'ya izafeten verilmiştir." demektedir (İnciciyan, 1952, s. 106-107). Her iki kaynaktan birden ismi zikredilen Nakkaş Hasan Paşa yalısının vakfiyede bahsedilen yalı olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Bünyesinde o dönemle ilgili değerli bilgiler barındıran ve çalışmaya konu olan yalının izinin sürülebileceği bir başka kaynaktan Bostancıbaşı Defterleridir. Bostancıbaşı Defterleri'nin I. ve II. ciltlerinde "Nakkaş Paşa nam mahal" ve "Köprülüzadeler'in meşruta yalısı ve kayıkhanesi" ifadeleri yer almaktadır⁸. Defterlerden I. defter Temmuz 1800 ile Mayıs 1801 tarihlerini, II. defter ise 1802 ile 1803 tarihlerini kapsamaktadır (Genim, 2006, s. 169-203). Vakfiyenin tarihiyle aynı dönemde kaleme alınmakla birlikte defterlerde "Nakkaş Paşa Yalısı" ismine rastlanılmamıştır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere "Köprülüzadeler'in meşruta yalısı ve kayıkhanesi" ibaresi bulunmaktadır. Defterlerde zikredilen "Köprülüzadeler'in Meşruta Yalısı"nın, vakfiyede ifade edilen yapı Nakkaş Paşa Yalısı olma ihtimali yüksektir. Mekânın Köprülülere ait olmasından neşetle, özel olarak "Nakkaş Paşa Yalısı" şeklinde zikredilmeye gerek duyulmadığı tahmin edilmektedir. Bu defterlerde belirtilen yapının yeri ile vakfiyedeki yalının yeri arasında da paralellik bulunduğu dikkat çekmektedir. Ancak Bostancıbaşı Defterlerinden I. ve II. defterde Köprülüzadeler'in meşruta yalısı" ibaresi kullanılmakla birlikte, yalı III. Defterde "Eğribozi Ahmet Paşazade Molla Efendi'nin yalısı" şeklinde zikredilmiştir (Genim, 2006, s. 169-203). Buradan şöyle bir tahminde bulunulabilir ki; muhtemelen yalı o tarihlerde (1814-1815) bir müsadere sonucunda Eğribozi Ahmet Paşazade Molla Efendi'ye geçmiştir. Ancak vakfiyedeki ifadeler ışığında mülhak bir vakıf olan yalının nasıl el değiştirdiği ve dönemin kanunlarının buna nasıl müsaade ettiği bir soru işareti olarak akılları kurcalamaktadır.

Bu kayıtlardan başka Evliya Çelebi de ünlü Seyahatnamesi'nde "Nakkaş Paşa Yalısı" adında bir yapıdan söz etmektedir (Seyahatname, 2004, s. 413). Ancak bu yapı Nakkaş Hasan Paşa'ya ait olmakla birlikte, vakfiyede adı geçen yalı değildir. Çünkü Evliya Çelebi eserinde Boğaziçi yalılarında söz ederken, "Ortaköy sahilindeki" ibaresini kullandıktan sonra, oradaki yalıları "Baltacı Mahmud Ağa Yalısı, Şekerci Yahudi Yalısı, İshak Yahudi Yalısı, Mimar Mustafa Yalısı, Safiye Sultan Yalısı, Ekmekçizâde

⁸ Bostancıbaşılar tarafından düzenlenen ve Topkapı Sarayı sahilindeki Yalı Köşkü'nden başlayarak, Eyüp'ten Bahâriye Kasrı Hümayunu'na, bu yapının hemen karşı kıyısındaki Karaağaç Kasrı Hümayunu'ndan, Rumelikavağı'na, Boğaz'ın Anadolu sahilinde Anadolu Kavağı'ndan, bazı defterlerde Haydarpaşa'ya, bazılarında ise Fenerbahçe'ye kadar kıyı boyundaki yapıları, iskeleleri, bahçeleri vb. adları, oturanların isim ve unvanlarıyla tespit eden defterlerdir. Bu defterler 1700'lerin son yıllarıyla 1880'li yılların ilk çeyreğindeki İstanbul'un tarihi topografyası için vazgeçilmez belgelerdir. Ayrıntılı bilgi için bk. Genim, (2006).

Ahmed Paşa Yalısı, Cıǧalazâde Mahmud Bey Yalısı, Kara Hasanoglu Yalısı, Çelebi Kethüda Yalısı ve Nakkaş Paşa Yalısı” şeklinde sıralamaktadır (Seyahatname, 2004, s. 413; Genim, 2010, s. 979-982). Buradan da anlaşılacağı üzere Evliya Çelebi'nin eserinde bahsettiği yalı Ortaköy sahilindedir. Oysa Vakfiyedeki yalının yeri, Üsküdar-Kuzguncuk'tur (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460). Bu ifadeler Nakkaş Hasan Paşa'nın boğazın her iki yakasında da birer yalıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Konunun dışında kalması hasebiyle Evliya Çelebi'nin bahsettiği Ortaköy Sahilindeki yalı hakkında herhangi bir malumata girilmeyecektir.

Bir başka kaynakta ise vakfiyede zikredilen Nakkaş Paşa Yalısı'nın, III. Selim (1761-1808) zamanında ayrı bir öneme sahip olduğu ifade edilmektedir. III. Selim'in Sır kâtibi Ahmet Efendi'nin Ruznamesi'nde padişahın Çamlıca'ya çıkacağı zaman önce bu yalıya geldiği ve buradan hareketle Çamlıca'ya geçtiği bildirilmektedir (Ruzname, 1993, s. 175-228). Ancak bu eserde bahsedilen yalının Nakkaş Paşa'ya ait hangi olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır. III. Selim'in Topkapı Sarayı'ndan hareketle Çamlıca'ya gittiği düşünülürse bu yalının, vakfiyede bahsedilen Anadolu yakasındaki Nakkaş Paşa Yalısı, yani vakfiyede bahsedilen yalı, olma ihtimali çok yüksektir. Çünkü diğer kıyıdaki- Ortaköy Sahili- yalı güzergâh açısından ters tarafta bulunmaktadır.

Sultan III. Ahmet'in sadrazamı Şehit Ali Paşa'ya ait H.1127/M.1715 tarihli bir yalı vakfiyesinde yer alan “...bir taraftan Nakkaş Paşa Yalısı ve bir taraftan ana cadde ve bir taraftan Dilsiz Bahçesi ve bir taraftan leb-i derya ile çevrili...” ifadesi de yine Nakkaş Paşa Yalısı'nın varlığını bildirmektedir (Haskan, 2001, s. 595).

Vakfiyede ismi zikredilen “Nakkaş Paşa Yalısı” ismini sahibi olan Nakkaş Hasan Paşa'dan almaktadır. Nakkaş Hasan Paşa Enderun'dan yetişmiş, çeşitli devlet görevlerinin yanında⁹ Sultan III. Murat döneminin ünlü nakkaşı Osman Bey'in yanında çalışarak Bölükbaşıliğe getirilmiş ve Nakkaş Osman'ın ekibi içerisinde, ilk olarak 1582 tarihli “Sultan III. Murat Surnamesi'ni” minyatürlemiştir (And, 1959, s. 55). Osmanlı minyatür sanatının önemli sanatçılarından olup, Sultan III. Mehmet döneminde Osmanlı minyatür sanatına yeni bir ekol getirmiştir (Meriç, 1953, s. 58-59; Akalay, 1979, s. 607-626). Nakkaş Hasan Paşa 1623 yılında ölmüş ve İstanbul'da Eyüp'te, Zal Mahmut Paşa Caddesi üzerindeki, Zal Mahmut Paşa Medresesinin arkasında bulunan türbesine defnedilmiştir. Türbenin

⁹ Anahtar Oğlanı (1595), Büyük Mirahor (1596), Tülbent Gulamı (1597), Kapıcıbaşı ve Yeniçeri Ağası, Rumeli Beylerbeyi (1604), Vezir (1605), Sadaret Kaymakamı (1606), yeniden Vezir (1607) olmuştur. Bu devlet görevlerinin yanı sıra Sultan III. Murad (1574-1595), Sultan III. Mehmed (1595-1603) dönemlerinde ünlü nakkaşlar arasında girmiştir. Bk. Mehmet Süreyya, 1996.

1623 yılında mimar Dalgıç Ahmet Ağa tarafından yapıldığı söylenmektedir (Akalay, 1979, s. 607-626).

Vakfiyede bahsedilen yapıların bulunduğu yer olan Nakkaş Tepe veya Nakkaş Burnu mevkiinin isminin nereden geldiği hakkında da çeşitli iddialar bulunmaktadır. Bazı kaynaklar bu ismin orada türbesi bulunan Baba Nakkaş'tan ileri geldiğini ifade ederken (Mehmet Raif, 1996, s. 189) diğer pek çok kayıta ise eserlerin bulunduğu mahale adını veren kişinin Baba Nakkaş değil de yalının sahibi olan Nakkaş Hasan Paşa olduğu vurgulanmaktadır (Genim, 2006, s. 169; Haskan, 2001, s. 592-593; İnciciyan, 1952, s. 106-107; Hovhannesyanyan, 1997, s. vii-viii). Kaynaklarda Baba Nakkaş'ın Fatih Sultan Mehmet zamanında Anadolu'ya getirildiği ve burada kendisine mülk olarak verilen Nakkaş Köy semtinde ikamet ettiği anlaşılmaktadır¹⁰. Ünver, Baba Nakkaş'ın Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid'in önem verdiği kişilerden biri olduğunu belirtmiş ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan bir albümdeki çizimlerin Baba Nakkaş'a ait olduğunu tespit etmiştir. Bundan dolayı bu albüme Baba Nakkaş Albümü adını vermiştir (Ünver, 1954, s. 169-188).

Nakkaş Paşa Yalısı hakkındaki bu kısa izahattan sonra vakfiyenin envanter kaydına göz atıldığında bir yalı ve bir bahçeden söz edildiği görülmektedir¹¹. Bu iki gayrimenkul infak edilen arazinin bütünü oluşturmakta ve Nakkaş Paşa Yalısı olarak zikredilmektedir. Buna göre vakfiyenin envanter kaydı şu şekilde gösterilebilir:

¹⁰ Konuyla ilgili olarak Süheyl Ünver; "Fatih Sultan Mehmed'in Ramazan 870'te (Mayıs 1466), Çatalca'ya yakın İnceğüz nahiyesinde Kutlubey (bugün Nakkaşköy) köyünü Baba Nakkaş'a mülk olarak verdiği, aslı bugün mevcut olmayan bir temliknamenin Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki Türkçeye çevrilmiş suretinden (19.6.1946 ve 1517 no'lu suret) anlaşılmaktadır. Baba Nakkaş'la ilgili diğer bir belge, Safer 880 (Haziran 1475) tarihli bir vakfiyedir. Başında Fâtiḥ Sultan Mehmed'in tuğrasının yer aldığı bu Arapça vakfiye, Baba Nakkaş'a verilen Kutlubey Köyü'nde yaptırdığı mescide aittir. Köyün tamamı ile İnceğüz'de bir değirmen ve diğer emlak bu mescide vakfedilmiş ve mütevelliliği Baba Nakkaş'ın ölümünden sonra evlâtlarına intikal ettirilmiştir." demektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ünver, 1954.

¹¹ Vakfiyenin son kısmında paragrafta yer alan; "Aliye Hanım arzuhal sunup evladiyyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olduğu medine-i Üsküdar mesafatında Kuzguncukta vaki pederi merhum ve mağfurleh Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa hazretlerinin vakfeylettiği sahilhane ve civarında vaki bir kıta kebir bahçesinin vakfiyyet-i mamul-baha senedi bir mahalde mukayyid olmadıĝından..." ifadesi bu durumu daha net göstermektedir. Bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

Tablo 1: Vakfiyenin Envanter Kaydı

21 oda ¹²	10 Kenif
2 Köşk ¹³	1 yalı
3 divanhane	4 bahçe
4 su kuyusu	2 su haznesi
3 su havuzu	1 abdesthane
2 asma kameriyesi	1 suffice ¹⁴
2 kayıkthane	1 kayık limanı
1 baklava fırını	1 hamam
1 avlu	

Tabloda verilen bilgiler hem yalı ve hem de bahçe içerisinde yer alan emlakın bütünü göz önünde bulundurularak verilmiştir.

Vakfiyede yer alan ifadelerle göre vakfın mütevellisinin ölünceye kadar Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa olduğu görülmekte ve vakfiyeye de bu yönde bir şart düşülmektedir(Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460). Kendisinin ölümünden sonra ise kız kardeşi Rabia Hanım ile kendi kızları Saadet, Hafsa ve Dürre Hanımlar ve tüm evlatları işaret edilmektedir¹⁵. Bunların vefatlarını müteakip ise bunların çocuklarının ve torunlarının mütevellî ve mutasarrıf olmaları şartı düşülmüştür. Burada dikkat çeken nokta Aliye Hanım'ın vakfiyenin asıl nüshasında isminin zikredilmemesidir. Aliye Hanım'ın adı vakfiyenin sonundaki paragrafta yer almaktadır. Bunun sebebi kesin olarak bilinmemekle birlikte vakfiyede zikredilen kızlarla aynı

¹² Yapının içerisindeki bu odaların 7'si normal oda, 4'ü fevkani oda, 2'si kahve odası, 2'si kebir (büyük) oda, 2'si sağır (küçük) oda, 1'i külhan odası, 1'i Çinili-fiskiyeli oda, 1'i mabeyn odası, 1'i hazine odası şeklinde zikredilmiştir. Bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

¹³ Bu köşklere biri büyük (kebir), bir diğeri ise küçüktür (sağır). Bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

¹⁴ Sofa. Bk. Devellioğlu, 2003, s. 961.

¹⁵ "...enkaza-i müddet nümu ve nümu ve intiha-i zaman bürüz ve şuhudum akabinde sahilhane-i mevkufeye hemşire-i muhteremim umde'l-muhadderat-ı zibde'l-muvakkarat Rabia Hanım ile evladı ve evlad-ı evladı ve hala ziver-i erike vücud olan kerimelerim Saadet Hanım ve Hafsa Hanım ve Dürre Hanım ve fime bade müntazam-ı sülk vücud olacak evlad-ı emcadımın zükur ve inası ale's-seviyye mutasarrıfeyn olup badehüm müma-ileyha Rabia Hanımın evlad-ı emcadı ile evlad-ı sülbiyyemin evladları ve evlad-ı evlatları ve evlad-ı evlad-ı evlatları karne'n-bade karn ve fera'n gabbe asl-ı musavat-ı zükur ve inas şartıyla mutasarrıfeyn olalar ve bade'l-kelel itikatim ve evlatları ve evlad-ı evlatları ve evlad-ı evlad-ı evlatları mutasarrıfeyn olalar..." bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

anneden olmamaları ihtimali üzerinde durulabilir. Dönemin şartları da göz önünde bulundurulursa ihtimal daha da kuvvetlenmektedir. Ancak demin de zikredildiği üzere kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Vakfiyeyi Anadolu Muhasebesine niçin vakfiyede isimleri yazılı mütevellilerden birinin kaydettirmediği bilinmemektedir. Aliye Hanım'ın Paşa'nın evladı olması hasebiyle böyle bir hayratı yeniden canlandırmak adına bu vazifeyi üstlenmiş olabileceği kanaati taşınmaktadır. Bunun yanında vakfiyenin hiçbir yerde kaydının olmaması hasebiyle vakfedilen emlakın mütevellinin elinden alınma ihtimali de bulunmaktadır. Belki böyle bir durumla karşılaşmamak için vakfiyenin Anadolu muhasebesine kaydettirilmiş olduğu da düşünülebilir. Aliye Hanım'ın bu işlemi yaptırmasındaki bir diğer neden de Paşa'nın diğer çocuklarının isimleri vakfiyede yer alırken Aliye Hanım'ın isminin bulunmadığı görülmektedir. Bu sebeple Paşa'nın evladı olmasına rağmen vakıf gelirlerinden herhangi bir pay alamamasından dolayı böyle bir işlemi gerçekleştirmiş olabileceği de ihtimaller arasındadır. Çünkü böyle bir durum evladiyet kaydını resmi olarak tescillemesi demektir ki bu durumda vakfiyenin şartları gereği evlat olarak vakfın gelirlerinden pay alabilecektir. Tabiki kesin bilgiler elde edilinceye kadar sayılanların tamamı varsayım olarak kalacaktır.

Vakfın gelirlerinin nerelere harcandığı konusuna gelince; gelirlerinden bir kısmının Medine civarında yaşayan Müslüman fakirlere dağıtılması şart koşulduğu görülmektedir¹⁶. Bu Osmanlı vakıf sistemi içerisinde sıklıkla görülen bir hadisedir. Zira hemen hemen bütün Osmanlı vakfiyelerinde bu ve benzeri bağışlar görülmektedir. Özellikle de Mekke ve Medine civarında yaşayan fakirler vakıf gelirlerinden pay gönderilerek gözetilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu durum, vakıf geleneğinin İslami temellerinin anlaşılması açısından son derece önemlidir.

Vakfın müştemilatından olan sahilhanenin bahçelerinden elde edilen yıllık 18 bin akçe gelirden, günlük 3 akçesinin (bir yıllık toplamı 1.095 akçe) Fındıklı Mahallesiindeki, Kazgani Camii¹⁷ karşısında bulunan ve

¹⁶ "...bade-inkırazü'l-küllî-münafî vakf-ı mezburum Medine-i münevvere salavatullahi-teala ali-münevverihede asude-nişin fustat civar-ı cenab-ı resûl ü emin olan fırka-yı müslimine sarf oluna..." bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

¹⁷ Fındıklı Kasabası Avrupa yakasında, Tophane-Kabataş-Cihangir semtleri arasında, boğaz kıyısındadır. Sementin isminin nereden geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte fındık ağaçlarının çokluğundan bu isimle anıldığı ileri sürülmektedir. Osmanlı döneminde burada ilk yerleşimler Kanuni Sultan Süleyman döneminde başlamıştır. Bu günkü adıyla Kazancı Ali Cami ise bu günkü Kazancı yokuşunda bulunmaktadır. Kazancıbaşı el-Hac Ali Ağa tarafından yaptırıldığı bilinmekle birlikte yapım tarihi hakkında tam bir bilgi yoktur. Orhonlu'nun tespitlerine göre 1643 yılından önce yapıldığına dair belgeler bulunmaktadır. Ali Ağa'nın ölümünden sonra harap olmaya yüz tutmuş, bunun üzerine Topçu Çorbacılarından el-Hac İbrahim Ağa tarafından, bir de minare eklenerek, cami tamir ettirilmiştir. Bir yangında yine harabeye dönen cami 1753 yılında Topçu Gazilerinden Ahmet Paşa tarafından tekrar tamir ettirilmiştir. 1954 yılında caminin minaresinin bulunmadığı belgelerde zikredilmesine karşın bu gün minaresi mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bk. Orhonlu, 1954; Orhonlu, 1956.

Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa ve I. Mahmut'un annesi Saliha Sultan tarafından 1732 yılında yaptırıldığı bilinen çeşmenin görevlisine verilmesi şart koşulmuştur (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460). Kalan paranın ise sahilhanenin bakım ve tamir masrafları için harcanması şart edilmiştir (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460). Vakfiyede, çeşme görevlisinin ödeneği ve sahilhanenin bakım masraflar çıkarıldıktan sonra kalan paranın mütevelliyeye verilmesi şart koşulmuştur (Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460).

Vakfiyede bahsedilen ve vakıf gelirlerinden ödenek ayrılan çeşmenin Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa ve Sultan I. Mahmut'un annesi Saliha Sultan tarafından ortaklaşa yaptırıldığı kitabesinden anlaşılmaktadır. Cengiz Orhonlu çeşmenin, XVIII. yy'da nüfusu bir hayli kalabalıklaşan Fındıklı Kasabası'nın artan içme suyu ihtiyacını karşılamak amacıyla yaptırılan çeşmelerden biri olduğunu vurgulamaktadır (Orhonlu, 1956, s. 51-57). Çeşme kesme taş örgü sistemde inşa edilmiş ve dış cephe mermer artı kesme taş, ön cephe ise mermer bir dikdörtgen çerçeve içinde düzenlenmiştir. Sivri kemeri üzerinde çeşmenin on üç beyitten oluşan ta'lik hatla yazılmış kitabesi, Behçeti Ahmet Efendi'nin eseri olup H. 1143/ M. 1732 tarihli dir (<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/20244>). Çeşmenin kitabesinde şu manzume yer almaktadır:

Mâder-i Sultan Mahmud hayyir-i hayrû'n-nisâ,
Tac-ı ismet dürretü'l-iffet selâtin-i ifaf,
Cûş idüp deryayı hayri teşnegâr-ı âlemi,
Eyledi sîrab-ü ereyyar çün bi-kadri iktitaf.

Bu keremden hissedar a'lâ vü ednâ sû-be-sü,
Oldu müstagra-kı râhat işte halk bi-hilâf,
Kabataş, Tophane Kasımpaşa ma'mur oldular,
Böyle hayrat-ı azim-üş-şan ile kıl i'tiraf.

Her ricali Devlete bir çeşme ihsan eyleyüp,
Eyledi Ahmed Paşayı da bu hayre müzaf,
Öyle Ahmed Paşa kim hânedan-ı Devletin,
Bendesidir ol vezir ibn-i vezir ehl-i musaf.

Padişah-ı nub-i meskûnun nişan-ı adline,
Oldu tevkîî zaman-ı adli virdi inkisaf,
Hazret-i Sultan Mahmud ibn-i Sultan Mustafa,
Halled Allah ömrehû Sultanehûb'-il iktitaf.

Han bin Han Âl-i Osman mâlik-i rû-yi zemin,
A'zam-i Hakan Şehinşah-ı cihan Sahib-siyaf,
Çaker-i ednâsıdır Keyhusrev-ü Dârâ ve Cem,
Âsitani devletidir cümleye câ-yi mütaf.

Valide Sultan bir hayre muvaffak oldu kim,
Devlet-i evvelde mebuk olmadı bi-ihtilaf,
Dergehinde kıl kabul hayr-i celil-üş-şanımı,
Neccinâ yevm-ülkıyam yâ Rabbenâ mimmâ nehaf.

Behcetî atşana tarih-i hitamın söyledim
Çeşme-i Ahmed Paşa oldu câri âb-ı saf. Sene 1145
(<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/20244>).

Çeşmenin bu gün yapısal olarak sağlam ancak bakımsız olduğu bilinmektedir. Ayna taşı bir hayli bozulmuş ve lülesi koparılmıştır. Taksim Suyu'nun, Kazancı Yokuşu'na inen koluyla beslenmiş olan bu çeşmenin suyu, bu gün akmamaktadır. Çeşmenin tekne kısmının ise bozulduğu ve sonradan çimento ile kaba bir tekne yapıldığı belirtilmektedir (<http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/20244>).

Vakfiyenin devamında vakfın sahihliği hususunda bir takım ifadeler mevcuttur. Bu ifadelerde Sünni-İslam fıkının ileri gelen ulemalarından İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam Muhammed ve İmam Ebu Yusuf'un görüşlerine yer verilerek vakfın sahih olduğu ifade edilmiştir¹⁸. Bunun klasik Osmanlı vakfiyelerinin hepsinde görülen bir uygulama olduğu kaynaklar tarafından ifade edilmektedir (Yüksel, 2012, s. 467-469). Vakfiyenin son kısmında ise şahitlerin (şuhudü'l-hal) sıfat ve isimlerinin zikredildiği görülmektedir. Vakfiyeye sonradan eklendiği anlaşılan son bir paragrafta ise vakfiyenin Anadolu muhasebesine kaydettirilme sebebi ve kaydettiren Aliye Hanım'ın kimliği hakkında bilgiler yer almaktadır¹⁹. Buradan hareketle Aliye Hanım'ın Paşa'nın kızı olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. ^

¹⁸ "...vakf-ı akar inde'l-*İmamü'l-azam* ve himemü'l-efham sahih olmayıb sima-yı vâkıfın menafi-i nefsine şart-ı mübtel sıhhat-ı vakf olduğu müttetik-i aleyh neharir-i deyn ve karar-dad-ı nadire sencan-ı ilme'l-yakîn olmağla sahilhâne-i merkûmeyi kâlevvel mülklerine istirdad buyurdıklarında müteveli-yi müma-ileyh dahi vâkıf-ı mücerredi vakfet dimekle *İmam Ebu Yusuf* hazretleri rey-i münifleri üzere vakf-ı sahih ve *İmam Muhammed* hazretleri kavli-i şeriflerinde teslim-i ale'l-müteveli ile lazım ve mütehattim olup menafia'n vâkıfa rücu u mani-yi sıhhat olmamakla taraf-ı vakf-ı tercih ile hükm ü mesbukü'l-emsal ve karar dade-i vayeğiran nisab-ı efzal olduğuna binaen sıhhat-i vakf-ı mezbure hükmü'l-temas etmeğin canib-i vakf tercih ve vakf-ı mezkurun ve zimmetinde olan şurut ve kuyudun sıhhat ve lüzumuna hükm ü sarih-i şer'i olunmağın vakf-ı mezbur u sahih ve lazım-ı mütehattim oldu." Bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

¹⁹ "Aliye Hanım arzuhal sunup evladiyyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olduğu medine-i Üsküdar mesafatında Kuzguncukta vaki pederi merhum ve mağfurleh Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa hazretlerinin vakfeylediği sahilhane ve civarında vaki bir kıta kebir bahçesinin vakfiyyet-i mamul-baha senedi bir mahalde mukayyid olmadığından muhafazası la-bed olmağla yedinde olan vakfiyet-i mamul-baha Anadolu muhasebesine kayd ve yedine ifa buyrulmak babında istida-yı inayet etmeğin mucibince vakfiye-i mamul-baha Anadolu muhasebesine kaydolunub aslı mütevellisi yedinde kemakan ifa olunmak deyu fi 26 Ramazan 1214¹⁹ tarihinde sadr olan ferman-ı alişan mucibince Anadolu muhasebesine kaydolunub yedine vakfiyet-i mamul-baha ika olunduğu işbu mahale şerh verildi. Tahrir-i fi't-tarihü'l-mezkur" bk. Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460.

2. SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin vakıf medeniyetinin zirveye ulaştığı en büyük devlet olduğu su götürmez bir gerçektir. Nitekim çalışılan vakfiye sureti de bunu ortaya koyması açısından önemlidir. Özellikle vakfiyenin bir kadın eliyle kaydedirilmiş bu güne ulaştırılmış olmasının da ayrıca önem arz ettiği düşünülmektedir.

Vakfiyeden elde edilen bilgiler ışığında öncelikli olarak dikkat çeken husus, vakfiyenin Osmanlı vakıf sistemi içerisinde kadınların yeri konusunda kıymetli bilgiler verdiğidir. Vakfiye kadınların Osmanlı vakıflarında vâkıf veya mütevellî olarak görüldüğüne güzel bir örnek teşkil etmektedir. Nitekim bu vakfiyede vakıf mütevellisi olarak ismi zikredilenlerin tamamının kadın olduğu görülmektedir. Bunun ayrıca Osmanlı'da kadınların sosyal hayattaki konumları hakkında bir fikir vermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Vakfiyeden hareketle, vakfiyeye konu olan Nakkaş Paşa Yalısının ve ona bağlı sahilhanenin Nakkaş Hasan Paşa tarafından bina edildiği ve daha sonra Köprülü Ailesine devredildiği anlaşılmaktadır. Ailenin son temsilcilerinden Köprülüzade el-Hac Ahmet Paşa tarafından 1737 yılında bu yalı ve sahilhanenin vakfedildiği anlaşılmaktadır. Fakat bu vakfa ait vakfiyenin herhangi bir yerde kaydı olmadığı ve bundan dolayı Paşa'nın kızı Aliye Hanım tarafından 21 Şubat 1800 tarihinde Anadolu muhasebesine kaydedirildiği vakfiyede yer alan bilgiler arasındadır.

Veriler ışığında vakıf binasının (Nakkaş Paşa Yalısı ve ona muttasıl emlak) 1814-1815 tarihli Bostancıbaşı Defterlerinde ailenin elinden çıktığı ve Eğribozi Ahmet Paşazade Molla Efendi'ye geçtiği görülmektedir. Bu durum vakıf arazisinin bir müsadereye kurban gittiği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Vakıfların müsadere edilmesi Osmanlı Devletinde sık rastlanılan bir durum değildir. Ancak bazı dönemlerde bu uygulamanın yapıldığı da bilinmektedir. Buradan hareketle bu vakfın ve vakıf arazilerinin de böyle bir hadiseyle karşılaşmış olabileceği düşünülmektedir.

Aliye Hanım'ın hayatı hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Vakfiyedeki ifadelerden Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa'nın kızı olduğu anlaşılmaktadır. Bu arada vakfiyede Paşa'nın vakıf gelirlerinden pay almaları için isimlerini zikrettiği kızları arasında yer almaması, akla Aliye Hanım'ın Paşa'nın bir başka eşinden olma çocuğu olabileceği fikrini getirmektedir. Böyle bir ihtimal akıllara şu soruyu da getirmektedir; Acaba Aliye Hanım Paşa'nın evladı olmasına rağmen vakfiyede ismi zikredilmediği ve dolayısıyla buradan pay alamadığı için vakfiyeyi Anadolu Muhasebesine kaydetmiş olabilir mi? Bu üzerinde durulması gereken bir durumdur. Vâkıf Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa'nın kızı Aliye

Hanım'ı kasten vakfiyeye müteveli olarak yazdırmadığı da düşünülebilir. Buda ihtimaller arasındadır.

Vakfiyeden elde edilen bir başka bilgide vakıftan elde edilen gelirin ne kadar olduğu ve vakıf gelirlerinin nerelere harcandığı konusudur. Buna göre o dönem vakfın gelirinin 18 bin akçe olduğu vakfiyeden anlaşılmaktadır. Bu gelirlerden bir kısmının vâkıf tarafından inşa ettirilen bir çeşmenin görevlisine verildiği, bir kısmının vakfın müstemilatının tamiri için harcandığı ve geri kalanının da müteveliye teslim edildiği ifadeleri göze çarpmaktadır. Yine Mekke ve Medine civarında yaşayan fakir Müslümanların da unutulmadığı görülmektedir. Bu yönüyle klasik bir Türk-İslam vakfı olduğunun ifade edilmesinde bir beis olmayacağı kanaati taşınmaktadır.

Son olarak Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa'nın vakfiyesi, özellikle kadınların vakıf sistemindeki yerini anlamlandırmada verdiği bilgiler açısından ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu açıdan vakfiye, Osmanlı Devleti'nde sadece padişah eşlerinin değil diğer kadınların da vakıf kurabildiklerini veya müteveli olarak vakıfların başında bulunabildiklerini ortaya koyan bir örnektir.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Belgeleri

- Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 14/2457
Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 12/2455
Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 17/2460
Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 7/2450
Köprülü Kütüphanesi, Vakfiyeler, 8/2451
V.G.M.A., Defter No: 76, Sıra No: 1
V.G.M.A., Defter No: 76, Sıra No: 3

b. Kitap ve Makaleler

- Ahmet Efendi, (1993). *Ruzname: III. Selim'in Sırkatibi Ahmet Efendi Tarafından Tutulan Ruzname*. (S. Arıkan, Yay. Haz.). Ankara. TTK.
- Akalay, Z. (1979) XVI. Yüzyıl Nakkaşlarından Hasan Paşa ve Eserleri. *I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi-Tebliğler* içinde (607-626). İstanbul: ATAM.
- And, M. (1959). *Kırk Gün Kırk Gece-Eski Donanma ve Şenliklerde Seyirlik Oyunlar*. İstanbul: Taç Yayınları.
- Behçetî İbrahim. *Silsiletü'l Asaifiyyeti Fi Devleti'l-Hakaniyyeti'l-Osmaniyye (Tarih-i Sülale-i Köprülü)*. Köprülü Kütüphanesi, Ahmet Paşa, No: 212.
- Çabuk, V. (1988). *Köprülüler*. İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Evliya Çelebi. (2004). *Seyahatname*, C.1, 2. Kitap. (S. A. Kahraman ve Y. Dağlı, Haz.). İstanbul, YKY Yayınları.

- Genim, M. S. (2006). Bostancıbaşı Defterlerinde XIX. yy'ın Başında Kuzguncuk Sahili. O. Belli, Y. Dağlı, M. S. Genim, (Ed.), *İzzet Gündoğ Kayaoğlu Hatıra Kitabı-Makaleler* içinde (169-203). İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Genim, M. S. (2010). Yalılar. *İstanbul Ansiklopedisi* içinde (979-982), İstanbul: NTV Yayınları.
- Gökbilgin, T. (1976). Köprülüler. *İA* içinde (VI, 892-908). MEB Yayınevi: İstanbul.
- Haskan, M. N. (2001). *Yüzyıllar Boyu Üsküdar Ansiklopedisi*, (II). İstanbul: Üsküdar Belediyesi Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Hovhannesyan, S. S. (1997). *Payihat İstanbul'un Tarihiçesi*. (E. Hançer, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İnciciyan, P. Ğ. (1952). *18. Asırda İstanbul*. (H. Andreasyan, Çev.). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Kütükoğlu, M. (1999). Osmanlı İktisadi Yapısı. E. İhsanoğlu, (Ed.), *Osmanlı Devleti Tarihi-II* içinde (513-548). İstanbul: Feza Gazetecilik.
- Mehmet Raif. (1996). *Mirat-ı İstanbul*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları.
- Mehmet Süreyya. (1996). *Sicil-i Osmani*, C.1. (N. Akbayar, Haz.), (S.A. Kahraman, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Meriç, R. M. (1953). *Türk Nakkaş Sanatı Tarihi Araştırmaları-I; Vesikalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Müstakimzade Süleyman Saadettin Efendi. (1928). *Tuhfe-i Hattâtin*. (M. Koç, Haz.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Orhonlu, C. (1954). Fındıklı Sementinin Tarihi Hakkında Bir Araştırma. *Tarih Dergisi* 7 (10), 62-78.
- Orhonlu, C. (1956). Fındıklı Sementinin Tarihi Hakkında Bir Araştırma-2, *Tarih Dergisi*, 8 (11-12), 51-70
- Öğün, T. (2006). Müsadere. *DİA* içinde (32, 65-67). İstanbul: TDV Yayınları.
- Özcan, A. (2002). Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa. *DİA* içinde (26, 263), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Pamukciyan, K. (1991). İstanbul Tarihini Yazan Ermeniler. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 15 (89), 305-309.
- Pamukciyan, K. (1994). Sarraf-Hovhannesyan, Sarkis. *İstanbul Ansiklopedisi* içinde (VI, 472). İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Sayın, M. (2011). *Köprülü Fazıl Ahmet Paşa Vakıfları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şeşen, R. ve İzgi, C. (1986). *Köprülü Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*. İstanbul: IRCICA.
- Topçu, S. M. (2011). Köprülüzade Abdullah Paşa'nın 15 Cemazie'l-Evvel 1133 - M. 14 Mart 1721 Tarihli Vakfiyesine Göre İmar Faaliyetleri ve Bani Kişiliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (17), 405-415.
- Topçu, S. M. (2015). *Güçün Mimariye Yansıması: Köprülüler*. Ankara: TTK.
- Ünver, S. (1954). Baba Nakkaş, *Fatih ve İstanbul*, 2 (7), 169-188.
- Yüksel, H. (2012). Vakfiye. *DİA* içinde (42, 467-469). İstanbul: TDV Yayınları.

c. Elektronik Kaynaklar

18 Haziran 2016, <http://www.envanter.gov.tr/anit/index/detay/20244>

28 Mayıs 2016, <http://docplayer.biz.tr/11770914-Uskudar-kuzguncuk-sahili-envanter-no-1.html>

EKLER:

EK 1: VAKFIYENİN TRANSKRİPSİYONU

عرض على العبد الفقير إلى ربه القدير السيد مصطفى ابن السيد فيض الله
عفى عنهما²⁰

ما هو به لهذه المحلة الجليلة والسميلة من المآثر الجميلة صح كله لديّ واتضح جميعه بين يديّ
وإني حكمت بالصحة واللزوم في الخصوص والعموم عالماً بالخلاف الجاري بين الأئمة الأسلاف
جعل الله اليد سعي الواقف مشكوراً وأرقاه إلى مدارج القبول مبروراً حرره الفقير السيد زين
العابدين القاضي العسكر روم ايلي عفى عنه²¹

Ana metin

Evveline zib-i zeban badi-i her emr ü zibel الرحمن الرحيم ve bi hin-i ziver-i zeria' kabul ü her amel hamd ve sitayiş lü'lü ü nümayiş hazret-i hüda-yı mütaal ve nahsen-i vasita-i vusul u ihsanü'l-hal salavat-ı namiye-i bi gayet hazret-i dibace-i kitab-ı hâlk ve tekvin-i mazhar-ı makal;

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ve eli ve ashab-ı güzin rıdvanallahu teala aleyhim ecmain olmağın her biri birbirine müteakip eda ve tetmim ve bu muşahhat ile unvan-ı kubale-i hayr-ı ihtiva tezyin ve tevsim kılındıktan sonra sebab-i tanzim hitab-ı hasenât-ı cemile ve bais-i tensik-i kitab hayretcüz ile oldur ki hala Asitane-i aliyye kaim-makam-ı düstur u ali-nejad ve vala-hesab müşir-i fezail-i nihad ve güzide-i neseb bahr-ı zehhar-ı fezail ve muhit-i tayyar-ı fevazıl sahib-i kerem ve bülend-paye-i derherhez-i tamam-vaye-i sicani el-zat-ı numani-yü's-saffet sahibü'r-riyaseteyn-i fi'l-afak haizü'l-hamaseteyn-i ale'l-ittlak talibü'l-hayrat ve rağibe'l-hasenat el-vezir-i ibnü'l-vezir ibnü'l-vezir-i el-vezirü'l-ali Köprülüzade Ahmet Paşa ibnü'l-merhum el-mağfur el-daric-i ali medaric rahmete rabbe'l-gafur sadrazam-ı esbak Numan Paşa hazretleri taraf-ı alilerinden hususatü'z-zikrin tahrir ve tetmimine emr ve işaretleri şeref-endaz minsah-ı südur olmağın bu fakir Asitane-i aliyyede şeref-bahş-ı sükun oldukları cay-ı muadelat ara-yı seray hazret-i sadrazamide huzur u ali-müfurlarında zeyl-i kitapta mesturü'l-esami-yi müslimin huzurlarında akd olunan meclis-i şer-iyyi kayyumda vezir-i müşar-ı ileyh hazretlerinin Çemenistan takrirleri rişase-i hüsn ü ta'bir ile tarri ve reyyan ve şükûfezâr elfaz-ı dil-pezirleri nesim-i insicamla besim ve handan olmağla vakf-ı atü'z-zikri li-ecli't-tescil vel-emri't-tekmil müteveli nasip ve tayin buyurdıkları umde'l-emacid vel-eşbah İbrahim Efendi ibn-i Ahmed mahzarında niyet-i halise ve teviyyet-i sadika ile nesre'l-ali takrir ve neşir-i nur u mehas tabir buyurup ol padişah-ı müstakil hamerbi meşarik ve mezahim ve malikü'l-mülk nafizü'l-emr bi-münazi ve muhasim hazretlerinin biştak ve hadd-i tihane-i bi-bahanesinde hempoşe-i revan ve alel-ibad-ı müselselü'l-ceryan olur sadaka-i cariyeye olmak arzusuyla vakf-ı atü'z-zikrin südüruna değın havza-i tasarruf ve zirdest-i temellikimde olup medine-i

²⁰ Kudretli Allahın fakir kulu Mustafa bin Feyzullah Bey'e Allah onu affetsin.

²¹ Durumu belli olan güzel ve onurlu mahallede, tüm olaylar bilgim dâhilinde, sıhhat ve lüzumuna, özel ve genel olarak âlimlerin farklı görüş açılarına dayanarak hükmettim. Allah bu işi yapanların çabalarını boşa çıkarmasın ve iyi amellerini kabul derecesine yükseltsin. Yazan; Allahın fakir kulu Rumeli Kazaskeri Zeynel Abidin Bey, Allah onu affetsin.

²² "Biz seni âlemlere rahmet olsun diye yarattık." Enbiya Suresi, Ayet; 107.

Üsküdar civarında Kuzguncuk nam mahal kurbunda vaki bir taraftan mekabir-i müslimin ve bir taraftan Serkis nam Ermeni menzili ve bir taraftan derya ve bir taraftan tarik-i amm ile mahdut hariciyyede sokak kapusunun canib-i yemininde tahtani bir bab kahve odası ve kurbunda dört bab oda ve muttasılinda iki kenif ve kayıkhaneye kurbunda bir matbah ve Harem kapısı kurbunda bir kapucu odası ve sokak kapusunun canib-i yesarında tulen on altı ve arzen on bir buçuk zirâ' bahçe ve kurbunda bir su kuyusu ve bir abdesthane ve nerdiban kurbunda iki asma kameriyesi ve sokak kapusundan harem kapusuna varınca tulen kırk üç ve arzen yigirmi üç zira havluyu ve iki kayıkhaneye ve bir kayık limanını ve fevkani iki bab oda ve bir suffe ve deryaya nazır beş kepenk üç dolap bir yüklüğü muhtevi tulen on yedi ve arzen on üç zira kebir köşk ve yine tulen on bir ve arzen dokuz zira bir sağır köşk ve tahtında bir bab oda ve tulen yigirmi iki ve arzen on dört zira kebir divanhane ve bir kenifi ve dahiliyede fevkani iki bab oda ve bir kiler ve üç dolap ve bir yüklüğü muhtevi müzehhip ve münakkaş mabeyn odası ve kurbunda iki kenif ve bir kebir divanhane ve müzehhip odadan hareme duhulde bir bab kebir oda ve bir kebir divanhane ve bir hazine odası ve bir kenif ve sol canibinde bir kebir kahve odası ve muttasılinda bir oda ve bir çinili ve fiskiyeli bir oda ve bir sağır oda ve kebir havzı müştemil bahçe ve dahiliyesi iki ve hariciyesi bir kurnalı hamam ma-camekan ve bir kenif ve bir külhan odası ve fiskiye yanında bir sağır oda ve kurbunda bir kenif ve altmış beş ocak gül fidanını muhtevi bahçe ve havz canibinde sol tarafta bir bab kebir oda ve bir kenif ve fütüvvet memlukesine tebaiyet ile mâ-i leziz-i cariyi muhtevi bir matbah ve matbah karşısında bir oda ve bir kenif ve yine bir kebir oda ve bir kenif ve bir gasilhane ve bir kenif ve bir baklava fırını müştemil yalı tabir olunan mülk menzil ile civarında vaki bir tarafı Sabıka Çavuşbaşı Mustafa Paşa bahçesi ve bir tarafı Meses Yahudi bağı ve iki tarafı tarik-i amm ile mahdud bahçe saki olunacak iki havz ve iki su hazinesi ve iki kuyu ve eşcar-ı müsmire ve gayrı müsmireyi muhtevi bir kebir bahçeyi müştemil Nakkaş Paşa yalısı dimekle şöhret-i şiar sahilhanemi sair emlakımdan ifraz ve vakf ve tesbil ve vakf-ı mezburumu bu şurut ile tatmim ve tezyil eyledim ki madem ki feyzan-ı pertev beherü'l-eman-ı afitab hayattan hassayab-ı taravat ve istifza-yı nur nurbeka-yı saadet idüp hayatta oldukça sahilhane-i merkumenin keyfime işa-yı tevliyet ve tasarruf ve sekinesi ve ebiste-i işarat benan-ı eratim olup asla ahir müdahale etmeye inkiza-i müddet nümu ve nümun ve intiha-i zaman bürüz ve şuhudum akabinde sahilhane-i mevkufeye hemşire-i muhteremim umde'l-muhadderat zibde'l-muvakkaran Rabia Hanım ile evladı ve evlad-ı evladı ve hala ziver-i erike vücud olan kerimelerim Saadet Hanım ve Hafsa Hanım ve Dürre Hanım ve fime bade müntazam-ı sülk vücud olacak evlad-ı emcadımın zükur ve inası ale's-seviyye mutasarrıfın olup badehüm müma ileyha Rabia Hanımın evlad-ı emcadı ile evlad-ı sülbiyyemin evladları ve evlad-ı evlatları ve evlad-ı evlad-ı evlatları karnen bade karn ve fer'an gabbe asl müsavat-ı zükur ve inas şartıyla mutasarrıfeyn olalar ve bade'l-kül itikadım ve evlatları ve evlad-ı evlatları ve evlad-ı evlad-ı evlatları mutasarrıfın olalar bade-inkirazü'l-küllü münafi vakf-ı mezburum Medine-i münevvere salavatullahi teala ali-münevverihede asude-nişin-i füstat civar-ı cenab-ı resül ü emin olan fırka-yı müslimine sarf oluna ve zikr olunan sahilhane-i hadikasının senevi on sekiz bin gallesinden beher yevm üç akçesi Fındıklı Kasabasında Kazgani Mahallesinde cami-i şerif mukabilinde icra ve ihya eylediğim çeşme-i latifin tasını hıfza memur olan kimesneye teslim olunup galle-i bakiye sahilhane-i mevkufenin beher sene iktiza eden tamir ve meremmetine harc ve sarf oluna ve şurut u mezkurenin merre bade ahiri tebdil ve tayıri ve vakf-ı

mezkurumun zimm ve teksiri yedimde ola deyu tayin-i şurut ve tebeyin-i kaput idiüp hudud u mezkure ile hadikat-ı mevsufeyi havi sahilhaneyi müteveli-yi müma-ileyhe teslim ve ol dahi ber vech-i muharrer-i tesellüm ve vakfiyyet üzre kabz idiüp mütevellilerin sair evkafta tasarrufları gibi tasarruf eyledi dedikte gabbe 's-sadükü 'ş-şer'î vâkıf-ı müşarü'n-ileyh esbağullahu teala rişaşe-i naime-i daimen aleyh hazretleri meclis-i makud u mezkurda müteveli-yi müma-ileyh müvacehesinde vakf-ı akar inde 'l-İmamü 'l-Azam ve himemü 'l-efham sahih olmayıb sima-yı vâkıfın menafî-yi nefisine şart-ı mübtel-i sıhhat-ı vakf olduğu müttefik-i aleyh neharir-i deyn ve karar-ı dad-ı nadire sencan-ı ilme 'l-yakin olmağla sahilhane-yi merkumeyi kalevvel mülklerine istirdad buyurdıklarında müteveli-yi müma-ileyh dahi vâkıf-ı mücerredi vakfet dimekle İmam Ebu Yusuf hazretleri rey-i münipleri üzre vakf-ı sahih ve İmam Muhammed Hazretleri kavli-i şeriflerinde teslim-i ale 'l-müteveli ile lazım ve mütehattim olup menafîa'n vâkıfa rücu u mani-yi sıhhat olmamakla taraf-ı vakf-ı tercih ile hükm ü mesbukü 'l-ensal ve karar-dade-i vayegiran nisab-ı efzal olduğuna binaen sıhhat-i vakf-ı mezbure hükmü 'l-temas etmeğin canib-i vakf tercih ve vakf-ı mezkurun ve zimmetinde olan şurut ve kuyudun sıhhat ve lüzumuna hükm ü sarih-i şer'î olunmağın vakf-ı mezbur u sahih ve lazım-ı mütehattim oldu.

الرَّحِيمِ الرَّحْمٰنِ اللهُ بِسْمِ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِي يَبْدُلُونَهُ²³ ve ecre 'l-vâkıf ale 'l-hayyü 'l-cevadü 'l-kerim.

Cari zelik ve ceriri fil-yevmi 'l hadi vel-işrin mine 'l-muharremi 'l-haram.

Li sene-i Hamsin ve mie ve elf.²⁴

Şuhud

Fahrü 'l-müderrişeyn el-kiram vel-fezail el-feham Larendevi Muhammed Efendi Hevace Sırruhu.

Fahrü 'l-müderrişeyn el-kiram el-seyyid İbrahim Efendi İbn-i Abdülkadir İmamü 'l-vezir müşarü'n-ileyh.

Fahrü 'l-müderrişeyn el-kiram Hüseyin Efendi İmamü 'l-vezir merhum Numan Paşa.

Hazinedar el-Hac Ali Ağa bin Süleyman

Selam Ağası Muhammed Ağa İbn-i Hüseyin - Mutasarrıf Yusuf Efendi İbn-i Abdullah

Silahdar Ahmed Ağa İbn-i Mustafa – Enderun Ağası Süleyman Ağa İbn-i Osman

Mühürdar Muhammed Emin Ağa İbn-i Abdullah – Katib-i Hazine es-Seyyid Mustafa Efendi İbn-i es-Seyyid Muhammed.

Serakatib-i Hazine İsmail Efendi İbn-i Abdullah – Davetdar Halil Ağa İbn-i Osman.

²³ “Şimdi her kim, bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, her halde vebali, sırf o değiştirenlerin boynunadır.” Bakara Suresi, Ayet: 181.

²⁴ H.21 Muharrem 1150 / M. 21 Mayıs 1737.

Serkilerî Osman Ağa İbn-i Mustafa – Kahvecibaşı Ebubekir Ağa İbn-i Muhammed.

İbrahim Ağa bin Osman Haftani – Harem kethüdası Mustafa Ağa ibn-i Hüseyin El-hac Mustafa Efendi İmam Han – Kapu Kethüdası Ali Ağa İbn-i Abdullah.

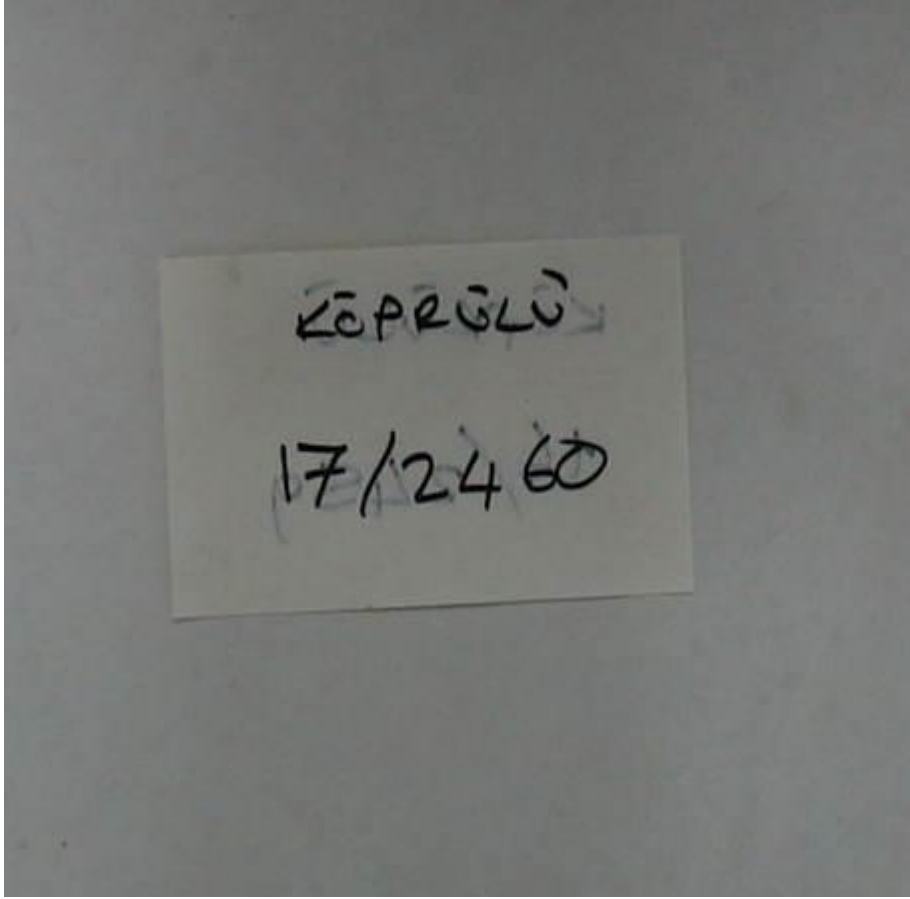
Aliye Hanım arzuhal sunup evladiyyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olduğu medine-i Üsküdar mesafatında Kuzguncukta vaki pederi merhum ve mağfurleh Köprülüzade el-Hac Hafız Ahmet Paşa hazretlerinin vakfeylediği sahilhane ve civarında vaki bir kıta kebir bahçesinin vakfiyyet-i mamul-baha senedi bir mahalde mukayyid olmadığından muhafazası la-büd olmağla yedinde olan vakfiyet-i mamul-baha Anadolu muhasebesine kayd ve yedine ifa buyrulmak babında istida-yı inayet etmeğin mucibince vakfiye-i mamul-baha Anadolu muhasebesine kaydolunub aslı mütevellisi yedinde kemakan ifa olunmak deyu fi 26 Ramazan 1214²⁵ tarihinde sadır olan ferman-ı alişan mucibince Anadolu muhasebesine kaydolunup yedine vakfiyet-i mamul-baha ika olunduğu işbu mahale şerh verildi.

Tahrir-i fi't-tarihü'l-mezkur.

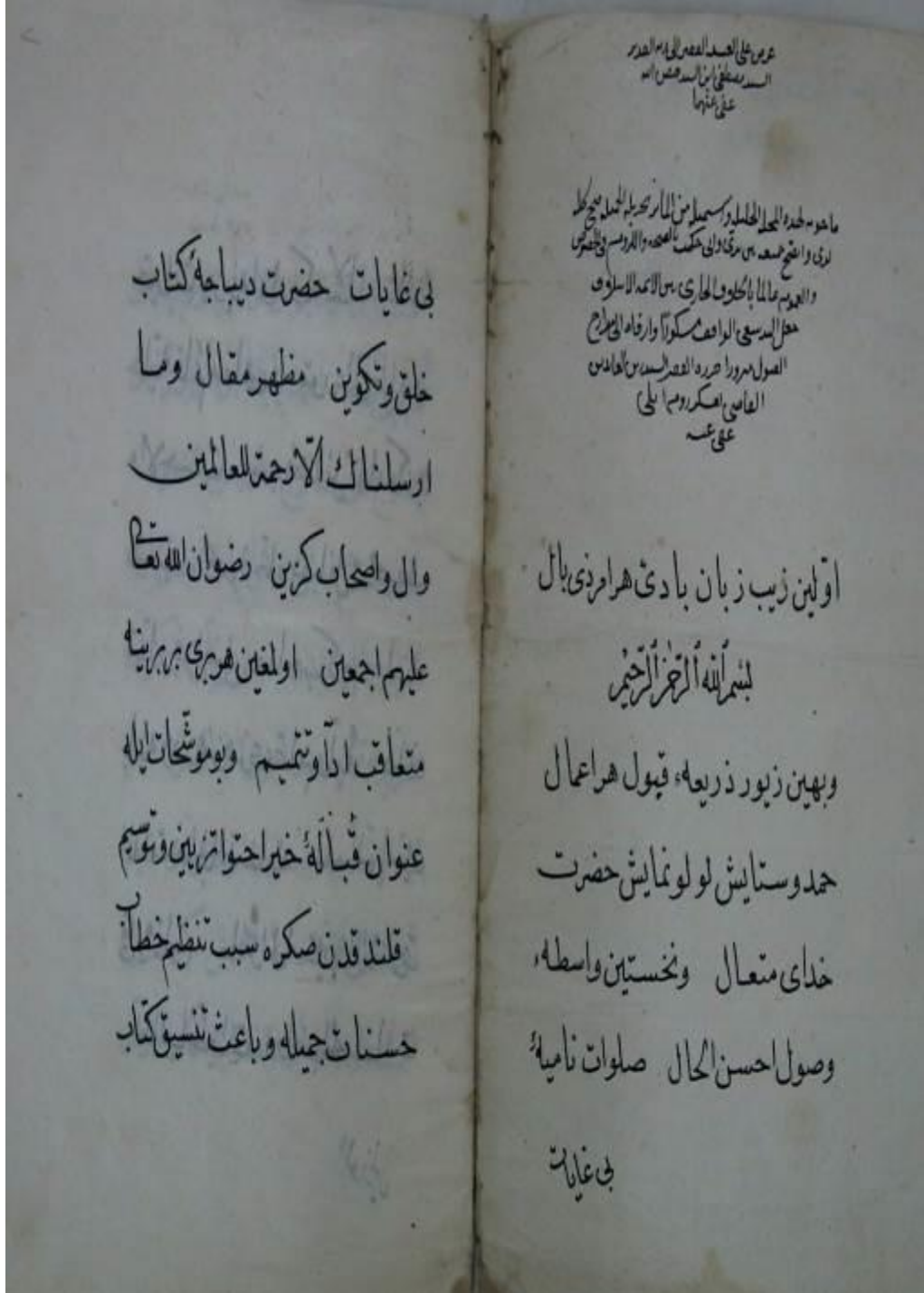
---

²⁵ M. 21 Şubat 1800.

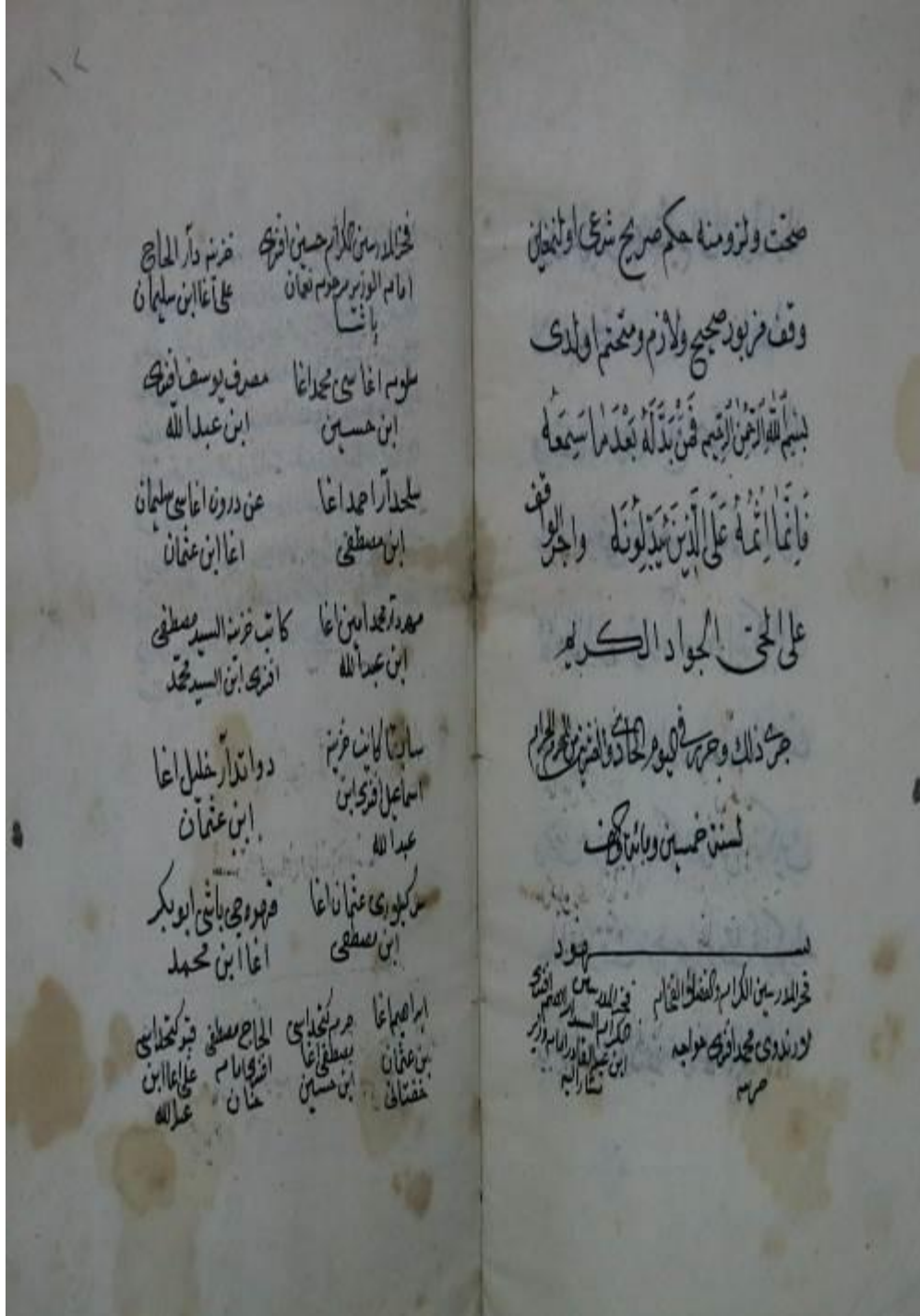
EK 2: FOTOĞRAFLAR

Resim 1: Vakfiyenin Dosya ve Kayıt Numarası Sayfası.

Resim 2: Vakfiyenin İlk Sayfası.

Resim 3: Şuhudü'l-hal Sayfası.

Resim 4: Vakfiyenin Son Sayfası.

Resim 5: Köprülüzade El-Hac Hafız Ahmet Paşa Çeşmesi (Foto: Ahmedi Cengiz Köprülü)

Murat Sayın
Köprülüzade El-Hac Hafız Ahmet Paşa'nın H. 1150 / M. 1737 Tarihli Vakfiyesi
The Waqfiya of Köprülüzade Al-Haj Hafız Ahmet Pasha in H. 1150 / A.D. 1737

Resim 6: Köprülüzade El-Hac Hafız Ahmet Paşa Çeşmesinin Kitabesi (Foto: Ali Volkan Köprülü)